

פרשת במדבר

מה בפרשה: סיכום מתומצת של פרשת השבוע

השבוע נעסוק בספירת מניין בני ישראל ושבטיו • תיאור תפקידי שבט לוי ומניין הלויים • פדיון בכורות בני ישראל בבני שבט לוי • וכן בתיאור ספציפי של תפקידי הלויים בני קהת: נשיאת כלי המקדש • הפרשה היא חלק מרצף הפרשות בתחילת ספר במדבר העוסקות בהקמת מחנה ישראל ובהכנות לנסיעה מהר סיני אל ארץ ישראל • פרשת השבוע מוגשת בלשון קלה וברורה

ספר 'במדבר', שאנו מתחילים לקרוא בשבת זו, נקרא בפי חז"ל בשם "חומש הפיקודים". בספר זה רבים הם המפקדים, הספירות והמינויים שנצטוו בני-ישראל לערוך. הספירה לא נעשתה בתור מפקד אוכלוסין לשם הסטטיסטיקה אלא "מפני חיבתן לפניו מונה [הקב"ה] אותם כל שעה" (רש"י), כדבר יקר אשר אוהבים למנות ולהביט בו לעיתים קרובות.

המפקד

ארבע פעמים נמנו בני-ישראל מאז יצאו ממצרים ועד בואם לארץ כנען: ביציאה ממצרים בין רעמסס לסוכות - "שש מאות אלף רגלי לבד מטף", פעם שניה לאחר חטא העגל, הפעם השלישית מוזכרת בפרשת השבוע, חודש לאחר הקמת המשכן, ובפעם הרביעית נערך המפקד סמוך לכניסת בני-ישראל לארץ המובטחת. בכל המנינים הגיע מספר הגברים לשש מאות אלף איש. במפקד נמנו יוצאי הצבא, הגברים מגיל עשרים שנה ומעלה מכל שבטי ישראל, למעט את שבט לוי שנברא לשרת בקודש ונמנה לחוד בשלב מאוחר יותר, לאחר שקיבל את מינוי התפקיד. אחד הטעמים ששבט לוי לא נכלל במנין הוא מפני שהקב"ה ראה שכל הנמנים במפקד עתידים למות בעוון חטא המרגלים, וכדי שהלויים המשרתים בקודש לא ימותו - הוציאם מכלל המנין. לאחר שמופיע המנין המדויק של כל שבט בנפרד וסיכום כל המנינים נקבע מיקומם של השבטים לדגליהם.

מחנה ישראל

בשעת החניה חנו בני-ישראל בריבוע על פני שטח של כ-39 ק"מ מרובעים. מכל צד חנו שלושה שבטים: בראש המחנה לצד מזרח חנה יהודה כשאיתו יששכר וזבולון. מקום זה קנה יהודה לעצמו בזכות כוחם וגבורתם של אנשיו, שהלכו בראש מחנה ישראל, שנע מזרחה לכיוון ארץ כנען. מסיבה דומה נבחר שבט דן להוביל את החלק המאסף יחד עם אשר ונפתלי שחנו יחד בצפון. אפרים עם יתר צאצאי רחל מנשה ובנימין איישו את צידו המערבי של המחנה ויש התולים זאת בכך שהשכינה תמיד

במערב ובהגיעם לארץ היה המשכן בשטחו של יוסף - בשילה - ומאוחר יותר בית-המקדש בשטחו של בנימין. בצד דרום חנו ראובן שמעון וגד. לכל שבט היה דגל משלו בצבע שונה המתאים לצבע האבן שלו הקבועה בחושן. לדוגמא: יהודה שאבנו היתה מסוג הנקרא "נפך" היה צבע דגלו כצבע השמים ועליו צויר אריה שנאמר "גור אריה יהודה". זבולון שאבנו היתה "יהלום" היה צבע דגלו לבן ועליו צויר של ספינה, שנאמר: "זבולון לחוף ימים ישכון". צבע דגלו של נפתלי היה כיון צלול ועליו איילת, שנאמר: "נפתלי איילה שלוחה". יש האומרים כי באותה צורה שבה חנו השבטים כך היו נעים במדבר אולם אחרים סוברים כי בני-ישראל הלכו בטור אחד ארוך (במדרש מובאת דעה המתווכת בין השניים: במקומות המרווחים צעדו במרובע ובנקיקים הצרים הלכו בטור). במרכז המחנה עמד המשכן ומסביבו חנו הכהנים והלויים בני שבט לוי.

פרשת במדבר

לוויים במקום בכורים

לאחר שפסח ודילג על בכורות ישראל במצרים והציל אותם ממכת הבכורות לקחם הקב"ה וקידשם לעבודת המשכן. אולם מאחר שגם הבכורות היו בין אלו שחטאו במעשה העגל ועבדו עבודה זרה החליט הקב"ה להחליפם בבני שבט לוי אשר נבדלו מכל העם ולא נתנו את ידם עם החוטאים. לצורך ההחלפה היה צריך לספור את בכורי ישראל והלוויים, ואז התברר כי מספר הבכורים עולה על מספר הלוויים ולכן אותם הבכורים שלא נמצא להם מחליף נפדו בחמישה שקלי כסף מיום היותם בני חודש ומעלה.

משפחות הלוויים

כאמור, נערך מפקד מיוחד לשבט לוי שהקיף את כל האנשים שהיו כשרים לעבודת המקדש, מגיל שלושים, שנתמלא כוחם, ועד חמישים שמתחילים להחלש. המנין נערך לפי משפחות. שלוש משפחות היו בשבט לוי: גרשון, קהת ומררי. לכל משפחה היה תפקיד מוגדר משלה.

בסוף הפרשה מובא תפקידה המיוחד של משפחת קהת בנשיאת כלי המשכן. לאחר שאהרון ובניו היו מפרקים ומכסים היטב את כל המשכן וכליו ומכינים אותם למסע הקרוב היו הקהתים נושאים את כלי המשכן במשך כל מסעות בני-ישראל במדבר וביניהם: ארון העדות, שולחן הפנים, המנורה מזבח הזהב וכלי השרת.

תפקיד זה טמן בחובו סיכון רב היות וכל הנוגע בכלי הקודש מתחייב מיתה בידי שמים. זו גם הסיבה שכיסו אותם במשך כל המסעות. הקדושה הנעלית מכולם שרתה בארון העדות אשר ניצבו עליו הכרובים, מביניהם שמע משה רבינו את קול האלוקים מדבר אליו. מי שראה את הארון מת מיד ומובא במדרש כי "הארון היה מכלה בהם" ובני קהת נתמעטו והלכו.

תפקיד מיוחד במינו הוטל על אלעזר בן אהרון, שהיה נשיא משפחות הלוויים וממשפחת קהת, לשאת את שמן המאור המיועד למנורה, קטורת הסמים, מנחת התמיד ושמן המשחה.

שלוש תחנות במסעו האישי של האדם: אש, מים ומדבר

פתיחה

פרשת 'במדבר' פותחת את ספר 'במדבר'. הספר שמלמדנו כיצד היו ישראל הולכים במדבר במחנותיהם ובמסעותיהם, וכל המאורעות, הניסים והניסיונות שאירעו להם. הפרשה פותחת במפקד בני ישראל ההולכים במדבר, שמותיהם ומספרם לפי בתי אבותיהם. שבט לוי נפקד בספירה נפרדת והופקד על עבודת המשכן. הפרשה מתארת כיצד חנו השבטים סביב המשכן וכיצד נסעו בהתאם, כולל העבודה המיוחדת של משפחת בני קהת מהלוויים בנשיאת כלי המשכן.

כאשר קוראים את המדרשים המתארים את תמונת בני ישראל במדבר, אפשר רק להתמלא בהשתאות ופליאה נוכח המציאות המופתית שהיתה מנת חלקם של אותו הדור. כשלושת אלפים וחמש מאות שנה אחרי כן, אנחנו הצאצאים של אותו הדור ויש לנו קשר ישיר עם אותה המציאות. זהו לא רק תיאור היסטורי, זוהי מציאות רוחנית שנוגעת עמוק בחיי כל אחד מאתנו, כפי שנראה בהמשך.

במרכז מחנה ישראל עמד המשכן בכל תפארתו. מארבעת צדדיו חנו ארבעת משפחות שבט לוי - משה ואהרון ובניו לצד מזרח, ששם היה פתח המשכן, בני גרשון בצד מערב, בני קהת בצד דרום, ובני מררי בצד צפון. סביב למחנה לוי, מכל ארבע רוחות חנו י"ב שבטי ישראל. ג' שבטים לכל רוח - יהודה, יששכר וזבולון לצד מזרח, ראובן, שמעון וגד בצד דרום, אפרים, מנשה ובנימין לצד מערב, ודן, אשר ונפתלי לצד צפון. סדר מופתי, שעוד נשוב ונדבר בו.

פרשת במדבר

השבטים לא רק חנו בצורה כזאת, אלא גם נסעו כך. נשמע די מסורבל, לא? לנוע במדבר בצורה גיאומטרית, מדויקת להפליא, שמידתה י"ב מילין על י"ב מילין, כיצד זה התאפשר? שבעה ענני כבוד היו מקיפים אותם - ד' עננים מכל רוח, ענן אחד מלמעלה ואחד מלמטה, וענן אחד שהיה הולך לפניהם ומיישר את הדרך, הופך הרים ובקעות למישור, שורף נחשים ועקרבים בפניהם. סוכה רוחנית אשר הגנה על עם שלם במציאות הטבעית הקשה של המדבר.

לכל שבט היה דגל משלו. צבעו כצבע האבן הטובה שהיתה כנגדו באבני החושן על ליבו של אהרון הכהן. על הדגל היה סמלו של כל שבט. למשל, שבט ראובן, דגלו היה אדום כאבן הרובי ועליו היו מצוירים הדודאים שהביא לאימו. כך כל שבט ושבט באפיונו הייחודי. על דגלי השבטים שהיו בארבע קצוות המחנה הופיעו ד' האותיות של שם השם. בהמשך, נכנס קצת יותר למשמעות עניין הדגלים.

כאשר באו לנסוע, היה הענן העליון נעשה למין קורה ומורה להם את כיוון הנסיעה. הכוהנים היו תוקעים בחצוצרות הכסף ארבע תקיעות, כל אחת מורכבת משלושה קולות. השבטים היו מתארגנים לתזוזה, בני לוי היו מקפלים את המשכן כפי שצוו, וכאשר אמר משה, "קוּמָה ה', וַיִּפְצוּ אִיֹּבֵיךָ, וַיִּנְסוּ מִשְׁנָאֵיךָ, מִפְּנֵיךָ" (במדבר י' ל"ה), היה הענן מתחיל לנוע. למעשה, בני ישראל ריחפו על הענן בדרכם.

כשסיימו להלך, היו ענני הכבוד עומדים ואותו ענן שנהיה כקורה, היה שב לצורתו המקורית. משה היה מכריז, "שׁוּבָה ה', רְבֹבוֹת אֶלְפֵי יִשְׂרָאֵל" (במדבר י' ל"ו), הלויים היו מקימים את המשכן ובני ישראל היו מתיישבים סביבו. כיצד היו יודעים את גבולם המדויק? ביחד איתם נסעה באר מרים שליוותה והשקתה אותם במדבר. הבאר היתה חונה בפתח חצר המשכן. שנים עשר נשיאי ישראל היו באים וסובבים אותה במקלותיהם ואומרים עליה שירה, "עֲלֵי בָּאֵר, עֲנוּ-לָהּ" (במדבר כ"א י"ז). מי הבאר היו יוצאים ונעשים כנחל שהקיף את מחנה השכינה, ומאותו נחל יצאו ארבעה נחלים לכל רוח והקיפו כל שבט ושבט וכל משפחה ומשפחה, כמראה טבלאות, טבלאות. יותר מכך, באותו הרגע שהנחלים היו נפרשים, היו המים מצמיחים כל מיני מעדנים, כמעין עולם הבא.

מזיו תכלת השמים היו הנחלים נראים כתכלת, מצוירים כעין השחר והלבנה והחמה. אומות העולם היו רואות מראה זה למרחוק והיו משבחות את הקב"ה: "מִי-זֹאת הַנְּשֻׁקָּה, כְּמוֹ-שְׁחָר: יִפָּה כְּלָבָה, בְּרָה כְּחֶמָה--אֲיִמָּה, כְּבַדְגָּלוֹת" (שיר השירים ו' י').

משכן אלוקי, דגלים צבעוניים, מסע מסודר להפליא, תרועת חצוצרות, ענני כבוד, נוף מדברי שמשנה צורתו ובאר של שפע כל טוב... מציאות שנמצאת מעבר לכל דמיון... איך כל זה נוגע לנו, במציאות של חיינו, כיום?

שותפות בבריאה

כדי להתחיל ולהבין את המסר שהפרשה מעבירה לנו, אנו צריכים להכיר את תפקידו החשוב של האדם בבריאה. האדם צריך להדמות לבורא. אמרו חז"ל, "הוי דומה לו, מה הוא חנון ורחום, אף אתה היה חנון ורחום" (מסכת שבת קל"ג). הרב שיינברגר שליט"א מסביר, כמו שהקב"ה בורא עולמות, ככה האדם מצווה לברוא עולמות. כמו שהקב"ה כל הזמן מחדש את עולמו, ככה האדם צריך לחדש את המציאות שלו בכל יום. החידושים באים מהתורה. כמו שנאמר על מעשה הבריאה, "באורייתא וברא עלמא", ככה כל חידוש בבריאה זה בהסתכלות בתורה. גם כח החידוש באדם בא מהתורה. התורה זה הדבר שמקשר בין האדם לבורא.

דבר נוסף, אומר הרב שיינברגר שליט"א, בשותפות שהקב"ה עשה איתנו, הוא נתן לנו יותר קרדיט ממה שיש לו בבריאה. הוא ברא עולם, עולם יפה, אבל זהו עולם שאי אפשר ממש לחיות בו. ההנאה האמיתית היא כשהאדם נעשה שותף ועושה את חלקו. לפני זה, נמצאים במדבר, אין בית, אין שום דבר. אדם צריך לסתת אבנים ולבנות בית, אז יש הנאה שלמה והיא באה דוקא ממעשה האדם. כמובן, שכל הכח לעשות בא לאדם מאת השם. אבל בחלוקה הזאת שהאדם צריך לעשות את מה שהבורא עושה, בשלב הזה, החלק של האדם יותר גדול מחלקו של הבורא.

פרשת במדבר

סדר מופתי - הדגלים

ראינו במדרשים את הסדר המופתי, המערכת המושלמת, שהיתה מנת חלקם של בני ישראל במדבר. אומר הרב שיינברגר שליט"א, הקב"ה ברא את עולמו עם סדר מסוים. הסדר הזה מופיע בכל דבר, בגשמי וברוחני. זה מה שראו בני ישראל בזמן מתן תורה. הקב"ה פתח את כל השערים ועם ישראל ראו את המבנה שיש בשמים - צבאות של מלאכים עם דגלים בסדר קבוע, ראו את הקב"ה על כסא הכבוד מוקף בכ"ב אלפים מלאכים, כמניין שבט לוי, וראו עוד י"ב מלאכים גדולים, שלושה לכל צד, ערוכים דגלים, דגלים. לכן, כתוב במדרש, שעם ישראל נתאוו לדגלים. מה שזה אומר באמת זה שהם רצו להשליט את אותו הסדר השמימי כאן למטה בארץ.

כל העניין של דגלים מורה על סדר שאיש על דגלו, איש על מחנהו. כל אחד יש לו את האות שלו, את התפקיד שלו, את המשמר הקבוע שלו. הכל בצורה מסודרת. כתוב, "ודיגלו עלי אהבה" (שיר השירים ב'). הדגלים זה הגילוי של אהבת הבורא אלינו. לכן ניתן לבני ישראל הסוד הזה. הם ביקשו דגלים והקב"ה נתן להם. למעשה, השיגו במדבר את אותו סדר של מלאכי השרת.

סדר בעולם

ממשיך הרב שיינברגר שליט"א, בקבלת התורה ראו וקיבלו מעשה בראשית, את סדר הראשית של הדברים, איך הכל מסודר מעצם הבריאה. אחרי זה, עניין הדגלים זה מעשה מרכבה, זה המשכת התנועה. צריך להכניס את הסדר הרוחני הקבוע אל תוך המציאות הגשמית המשתנה. לכן כתוב, "כִּן-קָנוּ לְדִגְלֵיהֶם וְכֵן נָסְעוּ" - כמו שראו סדר בראשית וסידרו את עצמם לפיו, כך גם התנועה שלהם בעולם היתה לפיו. יש סדר לדברים בעולם, אפילו שיש פירושים ושנאה, בסופו של דבר, הכל מתחבר בכל ויש סדר לדברים. אי אפשר לשנות את זה. העניין שלנו כאן, בעולם שכולו בתנועה, זה לנוע בהתאם לאותו סדר ראשית. העניין של כל אחד מאתנו הוא למצוא את מקומו באותו סדר ראשית ולנוע על פיו. זה לא שהסדר הרוחני זה רק כשאני שומע שעור ושאר החיים זה באלאגן אחד גדול. לא! את הסדר הרוחני צריך להשליט על כל צעד וצעד, על כל מעשה ומעשה בחיים שלנו.

שם מראה על שליחות

הפרשה גם נותנת לנו את המפתח כיצד למצוא את המקום והתפקיד שלנו בסדר הגדול. הפרשה פותחת, "שָׂאוּ, אֶת-רֹאשׁ כָּל-עֵדֹת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל, לְמִשְׁפְּחֹתָם, לְבֵית אֲבֹתָם--בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת, כָּל-זָכָר לְגִלְגָּלְתָּם". הקריאה בשמות היא שמביאה את הסדר של העולם. מה זאת אומרת? בני ישראל ירדו למצרים עם שמות, "וְאֵלֶּה, שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, הַבָּאִים, מִצְרָיִם" (שמות א' א'), ועלו משם עם שמות. שם נועד כדי שיזכירו אותם, שיקראו בו ותפקידו לעורר את החיות של האדם. אומר הנעם אלימלך, כשאדם ישן, יכולים לעשות רעש גדול והוא לא מתעורר, אבל אם מזכירים את השם שלו, הוא יתעורר. אומר הרב שיינברגר שליט"א, השם מעורר את הנשמה, מדבר וקורא לנשמה. לכן מניין השמות זה כדי שיבינו ויכירו את הכח של הנשמה וככה יעוררו את הנשמה של כל אחד. כשזה קורה, כל אחד יודע בדיוק מה התפקיד המיוחד שלו וזה יציאה לחירות. כך גם כל אחד מוצא את המקום האמיתי שלו בסדר הכללי.

במדבר סיני עם ישראל זכו לעליה רוחנית. נהיו דומים למלאכי השרת, קיבלו את אותה חיות. כתוב, "לָקַח אֲבִירִים, אֶכְלֵ אִישׁ" (תהילים ע"ח כ"ה). זהו המן שאכלו, לחם של מלאכי השרת. בני ישראל נעשו רוחניים, יצורים נבדלים, וכמו שלכל אחד ממלאכי השרת יש תפקיד, ככה לכל אחד מאתנו תפקיד. כמו שלכל מלאך יש שם לפי השליחות שלו, כך בעם ישראל לכל אחד יש שם ויש את השליחות שלו. השם מורה על השליחות הייחודית בעולם הזה. כתוב, "מוֹנֶה מִסְפָּר, לְכֹכְבִּים; לְכֹלֵם, שְׁמוֹת יִקְרָא" (תהילים קמ"ז ד'). בעוד המדענים מנסים למנות ולמספר את הכוכבים במרום, אומר לנו דוד המלך, שהבורא כבר ספר אותם ונתן לכל אחד שם ותפקיד. אנו רואים שלכל דבר בבריאה יש שם ותפקיד. אומר השל"ה הקדוש, מניין השמות של בני ישראל הביא לכך שכל אחד יכיר בחשיבותו כחלק מהכלל,

פרשת במדבר

יש לו שם, יש לו תפקיד, ויוצא מכך, שיש לו גם אחריות גדולה כלפי הכלל. יכול להיות שהוא הנקודה שתכריע את כל המציאות של הכלל לכף זכות או ח"ו לכף חובה. אם מישהו אינו נמצא במקומו, או שאינו עושה את התפקיד שלו, הוא משבש את המערכת כולה. צריך להתבונן בזה לעומק.

בחירה חופשית

אמרנו שהשם של האדם מורה על תפקידו, אלא שלאדם יש בחירה גם בשליחות וגם בשם. ז"א, הבחירה היא במשמעות שמוזגים אל השם. השמות הראשונים שהאדם נתן, זה קין והבל. קין מלשון, "קָנִיתִי אִישׁ אֶת ה' (בראשית ד' א'). זה שם מאוד יפה. כל הקניין שלו זה לעשות את רצון השם. אבל, קין זה שורש כל החורבן בעולם - כל המזיקים, כל המבול שהיה, זה מבניו של קין. לשמו יש שתי משמעויות, קין מלשון קניין, או קין מלשון 'קינא דמסאבותא', קן של טומאה, דרכו באה הטומאה לעולם. אומר הרב שיינברגר שליט"א, השם קין היה שם של טומאה בגלל הבחירה של קין עצמו, בגלל מעשיו. יתרו, שהוא משורש קין ונקרא איש קייני, בא אל משה אל המדבר, ועליו נאמר, "אֵיתָן, מוֹשֶׁבֶךְ, וְשֵׁים בְּסַלַע, קִנְבִּי" (במדבר כ"ד כ"א). שים את הקן שלך בסלע של התורה. אז המשמעות של השם קין חזרה להיות, "קָנִיתִי אִישׁ אֶת ה'". יתרו בא ושב בתשובה ותיקן את שורש קין. כשנותנים שם לאדם, יש לו משמעות של תפקיד וזה מבטא את התוכן של הנשמה של אותו אדם. השם זה הלבוש, הבסיס הראשוני, שנותן לאדם את הכח לעשות את התפקיד שלו. בכל שם יש מספר משמעויות ויש בחירה חופשית איזו משמעות יוציא האדם מהכח אל הפועל.

בחירה מחודשת

עוד חשוב להתבונן בנושא הבחירה והייעוד, בענין שאנו אומרים בתפילה, "הבוחר בתורה, ובמשה עבדו ובישראל עמו". הקב"ה בחר בעמו ישראל. האם יש כאן איזה גזענות או לאומיות ח"ו?! ניתן להבין זאת במשל על מלך שדרש מכל בעלי האומניות לעשות לו מעשה אומנות והבטיח שמי שיהיה הכי מסור לעניין ויעשה את מעשה האומנות הכי יפה, המלך יבחר בו וייתן לו את בתו לאישה. לבסוף, באו כולם ובאמת כולם טרחו, אבל אף אחד לא טרח כאותו אומן שהוציא את המלאכה הכי יפה ושאותו המלך בחר לחתן עבור בתו. אנו רואים שהבחירה הזאת היא תוצאה של מציאות. בחירה תלויה במעשים. הקב"ה הוא זה שבחר, אבל האדם צריך לעשות את עצמו לנבחר ואז הקב"ה יבחר בו. עם ישראל הם העם הנבחר ויש להם אמנם גם זכות אבות. אבל הזכות הזאת לא עוברת בירושה, כי ירושה זה לא ביגיעה אישית. אלא המעשים, היגיעה והייסורים, בכל דור מחדש, עשו אותנו לעם הנבחר. דוגמא טובה זה אהרון הכהן. בזכות מעשיו, שהיה רודף שלום ומשכין שלום, בזכות שלא היתה עינו צרה באחיו הצעיר ושמח בליבו כשראה את משה שב למצרים בתפקיד הגואל, בזכות מעשיו, נבחר לכהן גדול והכהונה ניתנה לו ולזרעו עד עולם. גם משה רבנו, אמנם נברא בכדי להיות משה רבנו. הבית התמלא אורה כשנולד. אבל משה רבנו לא היה יוצא משה רבנו, לולא היה טורח על כל פרט ופרט ואם לא היה עומד בכל הניסיונות שאף אחד עוד לא עמד בהם. רק אז הוא נעשה מבחר האנושות. זאת המהות של בחירה, על פי התכונות ועל פי המעשים. לא לקחת כמובן מאליו שהקב"ה שם אותנו בתפקיד מסוים. צריך בכל יום להצדיק את זה במעשים, על מנת שתתחדש הבחירה. זאת אומרת שזה לא די למצוא את תפקידי ומקומי בסדר הראשתי, אלא שאני מחויב למעשים שיחדשו את הבחירה הזאת בכל יום מחדש. כמו שאמרנו בהתחלה, הכח והדרך להתחדשות תמידית נמצא בתורה, איתה ברא הקב"ה את העולם ואיתה אנחנו הופכים לשותפים בבריאה בכל יום מחדש. כמו שנאמר, "ומחדש בכל יום מעשה בראשית" (מסכת חגיגה).

הייחודיות של עם ישראל

חז"ל דיברו על ירידת הדורות. אבותינו נסעו על ענני כבוד ואנחנו תקועים בפקקים בנתיבי איילון. אך עם זאת, אנו שייכים לעם מיוחד עם תפקיד מיוחד. הלימוד בפרשת 'במדבר' מסוגל לעורר את הלב והנשמה

פרשת במדבר

למהות הפנימית החזקה ששוכנת בנו, המהות של עם ישראל. במדרש רבה נאמר, "בשלשה דברים ניתנה תורה, באש, במים ובמדבר". אומר על זה הרה"ג מלובלין זצ"ל, שהקו האופייני של עם ישראל הוא מסירות נפש בעד תורתו ואמונתו. אנו כבר קרובים מאוד לחג מתן תורה וכדאי שנתבונן בתכונה הזאת של דבקות העם בתורה. בכל הדורות, בני ישראל הלכו אל הגרדומים ומוקדות האש, נתנו צוואריהם לשחיטה, קפצו לתוך הים ומסרו את חייהם כל אימת שניסו להכריחם לבגוד בתורתם ואמונתם.

השורש והכח להנהגה זאת מצוי בשלושה מקרים. הראשון, היה המעשה באברהם אבינו, אבי האומה. נמרוד המלך הרשע שמלך בדורו, זרק את אברהם אבינו אל תוך כבשן האש בגלל אמונתו הטהורה. אברהם שרד, ובכך נטע את הכוח של מסירות נפש בבניו אחריו. ברוחות המנשבות כיום, יש רבים שיאמרו: דתי, פאנטי, לא שייך אלינו. אבל מי שליבו כבר פתוח באמונה, מבין שהמניע למעשיו של אברהם היתה אהבתו לבורא עולם וחוסר התפשרות עם שקרי המציאות.

מי שיגיד שזה היה מעשה של יחיד, טועה. במקרה השני, בקריעת ים סוף, עם שלם קפץ אל תוך הים הסוער, לפי ציווי הבורא, "דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל, וַיִּסְעוּ" (שמות י"ד ט"ו). עד שלא נכנסו כל בני ישראל אל תוך הים עד לצוואריהם, הים לא נפתח. עם שלם מסר את נפשו וזכה לנס הגדול.

המאורע השלישי היה כאשר בני ישראל הלכו למדבר שממה שורץ חיות רעות, נחשים ועקרבים, ללא מזון ומים, לתקופה ממושכת, אך ורק מתוך אהבתם ומסירותם לשם ולנביאו משה. כמו שאומר הכתוב, "זַכְרֹתֵי לַךְ חֶסֶד גְּעוּבֶיךָ, אֶקְבֹּט כְּלֹלִימֶיךָ--לְכַתֵּךְ אֶסְבִּי בְּמִדְבָּר, בְּאֶרֶץ לֹא זְרוּעָה" (ירמיהו ב' ב').

מסכם הרה"ג מלובלין, הודות לשלושה נסיונות אלו, 'אש' הכבשן, ה'מים' של ים סוף, וה'מדבר' שבו הלכו בני ישראל, ניתנה להם התורה כקניין עולם. על זה אמרו חז"ל "בשלשה דברים ניתנה תורה, באש, במים ובמדבר". בכל אחד מאתנו קיימת נקודת הדבקות הזאת, וכל אחד נדרש לעבור את האש, מים ומדבר שלו במהלך הדרך.

בעבודה הרוחנית

מעבר למה שכבר דיברנו - לעבור באש, במים ובמדבר זהו חלק מתהליך הבנייה הרוחנית של כל אחד מאתנו, כפי שמציין זאת ה"נתיבות שלום". בכל אחד בוערת אש זרה של תאוות, אותה הוא צריך להפך לאש של קדושה, של התלהבות בעבודת השם. בכל אחד יש את יסוד המים שהוא השורש לכל האהבות הפסולות, אותן הוא צריך להעלות לאהבת השם. מדבר הוא מקום הפקר, בכל אחד יש את המקום המופקר ללא גדרים וסייגים לרסן את נפשו הבהמית. כנגד זה, צריך לשים את עצמו ורצונותיו כהפקר לרצון השם. רק מי שמצליח לחצות את שלושת השערים האלה, ניתנת לו התורה בשלמות, "בשלשה דברים ניתנה תורה, באש, במים ובמדבר".

חירות

חג מתן תורה ממשמש ובא, והוא למעשה המסיים את מהלך היציאה ממצרים, היציאה לחירות, שהחלה בפסח. ספר 'במדבר' שאותו אנו מתחילים עכשיו, מתאר ברובו את המסעות שעברו בני ישראל במדבר. המסעות הללו היו שלבים בהתפתחות. במדבר הקב"ה נתן בכל פעם איזה חלק של חירות. עם ישראל יצאו ממצרים וכל שלב, זה היה עוד שלב של יציאה ממצרים.

אומר הרב שיינברגר שליט"א, בעולם מקובל שחירות זה כשהמדינה עצמאית וכל אדם עושה ככל העולה על רוחו. זה לא נקרא חירות! זה גם לא נכון. כי בכל זאת, החברה מכתובה לאדם איך לחיות, אמנם בלי לתת צו, אלא על ידי כל המנהגים הנהוגים בה. אדם לא ילבש דברים שאף אחד לא לובש. יש התערבות של החברה בחיי הפרט, שהפרט חייב ללכת כמו החברה. היחידים יש להם איזה שגעון שרוצים להכתיב לכל המדינה את אורח החיים שלהם, כדי שהם יהיו יחד עם הרוב. אבל בעצם כל אחד רוצה להיות הרוב. עיקר העניין של חירות זה חירות של דעות. כשאדם לא יכול להשמיע את דעותיו, זה הגזל הכי גדול. במאמר החירות, "בעל הסולם", קורא לזה רוצחי נפשות, כי לכל נפש יש דעה משלה, מיוחדת, שהקב"ה

פרשת במדבר

ברא אותה ככה. אף אדם לא דומה לאדם השני. לכל אחד יש מסר מיוחד. לא בשביל הפרט שלו, אלא זו התרומה שהוא נותן לכל העולם כולו. יודע תעלומות יודע בדיוק מה ואיך כל אחד תורם.

סוף דבר

חז"ל אמרו שאין אדם זוכה לתורה אלא אם כן עושה עצמו כמדבר, מפקיר את עצמו, מבטל את הישות שלו. אבל, לא מבטל אותה לשם הביטול, כמו שעושות כל מיני דרכים רוחניות אחרות. אדם מחויב לדעת בפני מי ומה הוא מבטל את עצמו. אנו מחויבים להתבטל בפני הסדר האלוהי. כשיש סדר פנימי וסדר חיצוני, בהתאם לחוקי הבריאה, אז נפתחים שערי ברכה לכל אחד. כל הטבע משתנה לטובה, כל טוב גן עדן נפתח בפנינו. ולמעלה מזאת, כל אדם מסוגל לשמוע את קול הנשמה שלו, לדעת מה תפקידו האישי המיוחד בכלל המציאות הגדולה של הבריאה. חירות זה לא מה שאנחנו חושבים, שכל אחד יכול לעשות מה שהוא רוצה, זה אולי יכול להיחשב כחירות של גופות וגם זה בספק. חירות אמיתית זה שהגופות עושים את המצווה עליהם בסדר הנכון ואז יכולה להאיר הנשמה. אז כל אחד מאתנו יכול להרים את הדגל האישי שלו ולהשמיע את הקול המיוחד שלו. דווקא על ידי ביטול וצמצום, דווקא על ידי 'הפיכה למדבר', יכול האדם להיות יחיד ומיוחד ולזכות לקיים את התכלית שלו בבריאה.

השיעור מוקדש לרפואת אודליה בת יהודית, שמעון בן רחל, דנה בת רותי, איילין שילה בת מרגרט, שמחה בת עליזה בתוך כלל חולי עמו ישראל

השיעור מוקדש למציאת זיווג הגון למרילין בת סולט

השיעור מוקדש לעילוי נשמת הרב אברהם בן יהודה צבי זצ"ל, גילה בת רחל ז"ל ת.נ.צ.ב.ה.

[מודעות](#) - מרכז רוחני לקבלה וחסידות
רח' אחווה, 24 תל אביב
03-5100587

ויקה משה את כסף הפְּדִיּוֹם (ג,מט)

הגאון הצדיק ר' מרדכי מנשכיז ע"ה אמר: כי מפסוק זה רמז לענין המקובל בעולם "שסעודת פדיון הבן עולה כמו פ"ד תעניות", כי בכל מקום כתיב כסף הפְּדִיּוֹם וכאן נאמר 'הפדיום' היינו פד יום. והובא בספר זכרון יצחק. וכ"כ בשמו בספר סגולות ישראל (מע' פ אות ג) בשם ספר אילנא דחיי (פרשת במדבר).

ובאמת בספר שדי חמד לרבנו חזקיה מדיני אב"ד עיה"ק חברון כתב (במערכת ס אות נד) שאמרו לו בשנת תרנ"ט לבא לסעודת פדיון הבן לירושלים ושיש בספרים שסעודה זו נחשבת כפ"ד תעניות. וכן מצא בשו"ת הד"ר (סימן לט) שהעולם אומרים שסעודת פדיון הבן עומד במקום "פד תעניות כמנין אה"ע כמו שמתענים בימי השובבי"ם". (וע' בשער רוח הקודש). אך השדי חמד כתב שאין לזה מקור.

אולם כבר העיר בספר היקר תפארת הפדיון (פרק ח) לבני הרה"ג ר' משה יוחאי רז שליט"א, שדבר שהוחזק בעולם, יש דברים בגו (וכמ"ש בירושלמי תרומות פ"ח ה"ה): "צריכין למיחש למאי דברייתא חוששין". ובתשובת הרשב"א (סימן ט) כתב, "כל דבר שיש לו קבלה ביד זקנים וזקנות לא נסתר קבלתם" וכו'. עכ"ד. ובשו"ת הלק"ט (הלכות קטנות סימן ט) למהר"י חגיז כתב: וזה כלל גדול וכו' כי פשוט הוא אשר באהבת ה' את עמו ישראל יסיר מכשול מדרכיהם, ולא יטו כל העולם אחר היחיד אילו סברתו דחווה. עכ"ל. א"כ כיון שמסורת היא - בודאי אמת הוא. וה' לא ימנע טוב להולכים בתמים.

פרשת במדבר

וז"ל הרב "זוכר הברית" (סימן לה) מסורת בידינו, מי שאוכל בסעודת פדיון הבן, כאילו התענה שמונים וארבע תעניות. והנח להם לישראל אם אינם נביאים הן, בני נביאים הן. "ומסתמא בא בקבלה איש מפי איש!" עכ"ל. ואזן מילין תבחן.

ומה מאד נפלא הדבר, ששוב הביא לנו הגאון ר' יהושע מאמאן שליט"א בשו"ת עמק יהושע ח"ג (חיו"ד סימן יח) בשם ספר "דברי שמואל" (דף ב): שקבלה בידו איש מפי איש עד רבנו האריז"ל שסעודת פדיון נחשבת כפ"ד תעניות. ושם היה השדי חמד רואה דבר זה היה מברך ברוך הטוב והמטיב. עכ"ד. וברוך ה' אשר לא השבית לנו נאמן. וע"ע בספר תפארת הפדיון הנ"ל מ"ש עוד. ראה נא ורוה צמאונך.

הנה כי כן, אם נזדמן לאדם סעודה זו, ובפרט כשמזמינים אותו בפירוש, ישמח וירוץ למצוה זו, ויחשב לו כסך תעניות אלו.

אך זאת צריך להודיע: כי כשם שבכל צום - אין מעלה לצום בלעדי "תשובה" (עיין ברכות דף כג.), כן בזה, יהרהר בתשובה ויקבל על עצמו ללכת בדרכים טובות ויהיה סור מרע ועשה טוב. ואז אכילתו תעלה בטוב. ותתהפך נפשו מרע לטוב, ויזכה ה' לטהרה ולטוב. כי ה' לא ימנע הטוב. אמן.

לא סופר אותך

אחד משכניו של רבי אברהם אבן עזרא היה כומר חשוב, באחד הימים ראה האבן עזרא שהכומר עצוב ומדוכא. ניגש אליו ושאלו: "מדוע נפלו פניך,?" ענה לו הכומר: "לא תוכל לעזור לי בכך." הפציר בו האבן עזרא ושכנעו עד שנודע לו פשר הדבר. המלך שאל את הכומר שלוש שאלות וציוה אותו שילך לביתו ואל ישוב בלי תשובה. ובתוך שלושה ימים אם לא יענה - יהרגנו המלך.

אמר לו רבי אברהם: "אל דאגה, אני אלך במקומך ואענה כל מה שהמלך ירצה לדעת. רק תן לי את בגדיך ואתה קח את בגדיי והכל יהיה בסדר. במידה והמלך לא יהיה מרוצה - הוא יהרוג אותי. רק דבר אחד אבקש, אני כרגע טרוד בשמירת הביצים של תרנגולותיי אם תבטיח לי שתשב על חבית הביצים אלך למלך בלב שקט." הכומר הסכים ורבי אברהם פנה לארמון המלך ביום השלישי כשכובע הכמרים מכסה את עיניו וזקנו יורד לו על פי מידותיו.

המלך שאל שאלה ראשונה: "איפה נמצא אלוקים יותר, במזרח או במערב, בצפון או בדרום." רבי אברהם ביקש נר דולק וקיבל, ופנה למלך: "אדוני המלך, לאיזה כיוון מאיר הנר יותר - למזרח למערב לצפון או לדרום." המלך נהנה מהתשובה המחוכמת והמשיך הלאה.

שאלה שנייה. "כמה אני שווה,?" הוציא האבן עזרא מטבע מקומי מכיסו ואמר: "זה מה שאתה שווה.!" שאל המלך: "מדוע החלטת שזה שווה,?" ענה האבן עזרא: "כי דמותך חקוקה עליו, סימן שזה השווה שלך..." המלך הסכים ופנה לקשה שבשאלות -

"מה אני חושב כעת בלבי." והאבן עזרא ענה בחיור: "אתה סבור שהכומר הוא העומד לפניך ואיך זה שלא ידעת שהוא כל כך חכם, אבל האמת היא שאני (וכאן הסיר רבי אברהם את הברדס מראשו) הוא הניצב לפניך. רצונך לדעת היכן הכומר? בוא עימי." והמלך ראה את הכומר המהולל דוגר על חבית ביצים לחרפת הכנסייה...

פרשת במדבר עוסקת בחלקה הגדול בספירת עם ישראל. הגמרא (יומא כב:) מצטטת פסוק מהנביא

פרשת במדבר

הושע: "והיה מספר בני ישראל כחול הים אשר לא ימד ולא ייספר." לכאורה ישנה סתירה בפסוק עצמו, כשכתוב שמספר בני ישראל כחול הים - משמע יש להם מספר, וכשכתוב אשר לא ימד ולא ייספר - משמע הם לא ניתנים לספירה. מתרצת הגמרא "כאן בעושי רצונו של מקום, כאן באין עושי רצונו של מקום."

על מנת לפרש את הדברים נזקקים אנו למשל הקולע, כתמיד, של רבי יעקב מדובנא: שני נערים סחו בעושרם של הוריהם. הראשון טען: "אבי עשיר יותר מאביך, כשהצצתי לכספת בביתנו ראיתי חבילות עבות של דולרים ארוזים בגומייה מגוהצים מהבנק. לא, לא של \$5 ולא של \$10. שטרות של \$100 נחים בשלווה ליום סגריר."

שמע השני וחיך: "אין ספק שאביך אדם עשיר, השאלה כאן היא רק מי יותר עשיר. ובכן, הסכת ושמע למה שאספר לך כעת. אצל אבי ה'יקר' אין דולרים מזומנים בכספת, אותם הוא מניח בארון במקום נסתר. בכספת עצמה שוכנות אגרות חוב שכל אחת מהן היא על סך \$20,000... הכספות של הורינו זהות, הכמות של הניירות בהן - זהה גם היא. אבל בעוד שאצל אביך יש כמה עשרות אלפי דולרים, חמישה ניירות ערך של אבי עוברות את כל תכולת הכספת בביתכם."

כך מסביר רבי יעקב - המגיד מדובנא את תשובת הגמרא לסתירה בדברי הפסוק: כשבני ישראל לא מתנהגים כרצון ה' יש להם מספר מוגבל ומדויק, נניח שכל אחד שווה, כאדם, סכום-X זה הסכום שצריכים להכפיל פר-ראש. אבל כשבני ישראל עובדים את ה' בתורה, תפילה, גמילות חסד וכו' אז אין להם מספר! לכל אחד יש סכום משתנה בשווי ה"מניה" שלו. גם אם תספור ראשים - לא תוכל לדעת כמה שווה כל אחד לעצמו.

כל אחד מאיתנו הוא בעצם מניה נסחרת בבורסה האלוקית, הוא יכול לעמוד על השווי המינימאלי שבו הוא נברא, ואם ירצה יוכל להרבות בתורה ובמעשים טובים על מנת להרבות את מחיר המניה שלו לאין שיעור. וכפי שאמר האבן עזרא למלך: אתה שווה כפי המטבע שעליו אתה חקוק, כך ערכו של האדם נקבע לפי המעשים שעליהם הוא חתום.

יודבר ה' אל משה במדבר סיני באוהל מועד וגו'. שאו את ראש כל עדת בני ישראל וגו' (א,א-ב)

יודבר ה' אל משה במדבר סיני באוהל מועד וגו'. שאו את ראש כל עדת בני ישראל וגו'

ולכאורה מדוע הוצרך הכתוב לציין גם שהדיבור היה באוהל מועד, דמה יש לנו ללמוד מכך.

הנה עוד צריך להבין, שהרי במנין הראשון היה אסור לספור לגולגלותם דהיינו את הראשים עצמם אלא ע"י שקלים ואילו כאן ספרו את הראשים עצמם.

ויבואר לפ"מ דאמרו במדרש בפר' נשא (עה"פ ויהי ביום כלות משה) 'אמר רבי יהושע דסכנין, משל למלך שקידש ועשה לבתו קידושין ושלטה בה עין הרע, עמד המלך להשיא בתו, מה עשה נתן לה קמיע ואמר לה הקמיע הזה יהא עליך שלא תשלטו בך עין הרע. כך כשנתן הקב"ה התורה לישראל, עשה להם פומבי שנאמר וכל העם רואים את הקולות, ולא היו אלא קדושין שנאמר ויאמר ה' אל משה לך אל העם וקדשתם וגו', ושלטה בהם עין הרע ונשתברו הלוחות שנאמר ויהי כאשר קרב אל המחנה וירא את העגל

פרשת במדבר

ומחולות ויחר אף משה וישלך מידיו את הלוחות וישבר אותם תחת ההר, כיון שבאו ועשו להם משכן נתן להם הקב"ה הברכות תחילה שלא תשלוט בהם עין הרעה'.
נמצא איפוא שעד שהיה משכן, שלט בהם עין הרעה. ולאחר המשכן פסק מהם עין הרעה.
לפיכך, במנין הראשון שבשעה שנימנו עדין לא היה להם משכן הוצרכו להמנות ע"י שקלים. אך במנין זה לאחר שהוקם המשכן. שפיר היה יכולים להימנות בגולגולתם.
ומשום כך ציינה כאן התורה 'באוהל מועד' בזה הסיבה שנימנים לגולגולותם.

למשפחותם לבית אבותם (א,ב)

למשפחותם לבית אבותם (א, ב)

נהגו ישראל, שלעולם קוראים פרשת במדבר קודם לעצרת, והוא ע"פ המבואר (במגילה לא, ב) דעזרא תיקן להן לישראל שיהו קורים קללות שבתורת כהנים קודם עצרת, ומבארינן התם דהוא בכדי שתכלה שנה וקללותיה ועצרת היא ראש השנה לפירות האילן.

ויש להבין דאי מטעם זה, היה סגי לקרוא את פרשת בחוקתי עצמה בשבת שקודם עצרת, שהרי בכך נמי לא יקראו את הקללות אחר עצרת, ומדוע א"כ נהגו לקרוא גם את פרשת במדבר קודם, ויעויין בתוס' (שם ד"ה קללות, ובב"ב פח, ב ד"ה וקללם) שעמדו בזה, וכתבו דבכ"ז עדיף ע"י רווח של פרשה בינתיים, ועדיין צ"ב.

ויתכן לבאר באופן אחר, והוא ע"פ מה דאיתא בילקוט כאן (רמז תרפ"ד), שבשעה שקיבלו ישראל את התורה נתקנאו אומות העולם בהם, מה ראו להתקרב יותר מן האומות, סתם פיהן הקב"ה ואמר להן הביאו לי ספר יוחסין שלכם, שנאמר 'הבו לה' משפחות עמים' כשם שבני מביאים 'ויתילדו על משפחתם וגו'', ובהמשך כתב המדרש, דלכן מנאם הקב"ה בראש הספר מיד לאחר המצוות, שנאמר בסוף ספר ויקרא 'אלה המצוות וגו'', לומר לך, שלא זכו ישראל ליטול את התורה אלא בשביל היוחסין שלהם, עכת"ד המדרש.

והנה לאור דברי המדרש הנ"ל, יש לבאר מנהגינו כמין חומר, וזאת משום דמלבד עניין ההפסקה בין קללות דבחוקתי לעצרת, יש גם טעם לקרוא את פרשת במדבר קודם לעצרת בכדי לסתום את פיהן של אומות העולם בהזכרת יחוסנו לאבותינו, שהיא היא זכותנו לקבל את התורה, ועל כן שפירמקדימים אנו גם את פרשת במדבר לעצרת.

תפקדו אותם לצבאותם אתה ואהרן (א,ג)

תפקדו אותם לצבאותם אתה ואהרן

ויש להבין למאי הוצרך משה לאהרן בכדי למנות את ישראל.
וי"ל דקודם (פסוק ב) פרש"י לגלגלתם, על ידי שקלים בקע לגלגלת, ע"כ. ושנינו (ב"ב ח, ב) ת"ר קופה של צדקה נגבית בשנים וכו' והכי קי"ל (שו"ע יו"ד רנו, ג) להלכה, ולכן כיון דהמנין הכא היה ע"י נתינת שקלים לכך הוצרך משה לאהרן עמו.

כל יוצא צבא בישראל תפקדו אותם (א,ג)

פרשתנו מתחילה במצווה של מניין בני ישראל. "כל יוצא צבא בישראל תפקדו אותם". ופירש רבינו אברהם עזרא זצ"ל: "בישראל - להוציא ערב רב".

פרשת במדבר

על קבוצה נוספת שהוציאו אותה מן המניין - בסיפור שלפנינו.

בין גדולי הרבנים שהאירו את פני ירושלים בברק אורם לפני כמאתיים שנה, היה הגאון רבי רפאל מיוחס זצ"ל, בעל "פרי האדמה" ו"מזבח אדמה". הוא היה הראשון לציון בדור דעה, בזמנם ובמקומם של רבותינו הקדושים ה"אור החיים" הקדוש, הרש"ש, הרב "נחפה בכסף", הרב "בתי כהונה", ועוד, זצ"ל.

בירושלים הייתה אז קהילה קראית קטנה.

פעם הטילו השלטונות מסים כבדים עד מאוד על הקהילה היהודית ועל הקראים. החליטו להתכנס בבית הכנסת של הקראים, ששכן במרתף, ולטכס עצה. כאשר הראשון לציון הרב מיוחס זצ"ל ירד במדרגות בית הכנסת - התעלף לפתע ונפל. תמהו הנאספים למאורע, והחליטו לחפור מתחת לגרם המדרגות. ומה מצאו שם? את ספרו של רבינו הרמב"ם זצ"ל, "היד החזקה", שהקראים טמנו שם כדי לבזותו. כדי שכל מי שבא לבית תפילתם ידרוך עליו. כי הרמב"ם כלל את כל התורה שבעל פה בספרו הגדול, והקראים אינם מודים בה!

חרה אפו של הראשון לציון בקראים, והוא קילל אותם שלא יזכו לעולם למניין שלם מבני עדתם, בירושלים!

וכך היה. כשמונים שנה לאחר מכן, בשנת תקצ"ד, התכוננו עשרים משפחות קראיות מחצי האי קרים לעלות לירושלים. בני העדה הקטנה שמחו לקראתם, כי הפעם כבר יהיה להם מניין. אולם בהגיע שיירת הקראים לשערי ירושלים פרצה בהם מגיפה שעשתה בהם שמות, וכל הגברים מתו! וקהילת הקראים בירושלים, הכופרת בתורה שבעל פה ומבזה את החכמים, נשארה ללא מניין!

ייתילו על משפחות לבית אבותם (א, יח)

וברש"י הביאו ספרי יחוסיהם ועדי חזקת לידתם כל אחד ואחד להתייחס על השבט, ע"כ. והנה בפרשת כי תשא נערך ג"כ מנין לישראל ולא מצאנו שהביאו ספרי יחוסין, ומ"ש הכא וצ"ב. אכן יש לחלק, דהתם איירי במנין כל ישראל בכללות, אולם הכא הא נמנו לשבטיהם כדכתיב משפחתם לבית אבותם, ולכן צריכים היו לספרי יחוסין ליחס כ"א לשבטו.

ייתילו על משפחות לבית אבותם (א, יח)

וברש"י, הביאו ספרי יחוסיהן ועידי חזקת לידתם כל אחד ואחד להתייחס על השבט, ע"כ. ועי' רמב"ן שהשיג ע"ז וכתב ואיננו נראה שיהיו צריכין להביא שטר ועדים על יחוסיהם לשבטיהם ע"ש, ובאמת צ"ע דעת רש"י דהא אי"ז עדות על ממון ואמאי בעינן עדים על היחוס דלכאורה הוא כעדות על איסורין דסגי בע"א וצ"ע.

ואשר יראה לומר, דהנה שיטת הרמב"ם (פ"כ מה' איסו"ב ה"ב) דלהעלות אדם לכהונה בעינן שני עדים שיעידוהו שהוא כהן ועי' ר"ן (כתובות כה, א) דפליג דמעיקר הדין בע"א,

ובביאור פלוגתתם י"ל עפ"מ דאיתא בספרי (דברים ס"י קפח) לא יקום עד אחד באיש וגו' להעלות לכהונה ולהורידו מן הכהונה מנין ת"ל לכלל עון וכו',

פרשת במדבר

וע"ש בפירוש רבינו הלל דלהורידו מן הכהונה היינו להעיד עליו שהוא בן גרושה ובעי לפסלו בחללות ולזה בעינן שני עדים, אך כשהנידון אם ישראל הוא או כהן הר"ז כשאר איסורים שע"א נאמן, ונראה דזהו דעת הר"ן.

אכן הרמב"ם יפרש דקאי גם היכא שאינו ענין הכשר ופסול והר"ז נכלל במיעוט דלא יקום ע"א באיש ונתרבה שלהעלות לכהונה אין ע"א נאמן עדות שבמהות דמיא לאיסורים.

ומעתה י"ל דזהו פלוגתת רש"י והרמב"ן, דכשהנידון אם זה משבט ראובן או שמעון ס"ל לרש"י דהוא ג"כ עדות באיש ומשום כן בעינן ב' עדים, אכן הרמב"ן ס"ל כהר"ן דכשאינן העדות להכשירו או לפוסלו הוי כשאר איסורים דע"א נאמן.

ויתילדו על משפחתם לבית אבתם (א,יח)

ברש"י: ויתילדו על משפחתם - הביאו ספרי יחוסיהם ועדי חזקת לידתם.

ספרי היוחסין של ישראל הם אלו שסתמו את טענתם של אמות העולם אשר תבעו לקבל את התורה, כפי שאומרים חז"ל (ילקוט שמעוני במדבר א, רמז תרפד): "בשעה שקבלו ישראל את התורה נתקנאו אמות העולם בהן, מה ראו להתקרב יותר מן האמות. סתם פיהן הקב"ה, אמר להן: הביאו לי ספר יוחסין שלכם, שנאמר 'הבו לה' משפחות עמים' כשם שבני מביאין, 'ויתילדו על משפחתם'".

הקשה על כך הרב חיים שטיינר בספרו "דברי אגדה": הלא כאשר עמד הקב"ה לתת את התורה לעם ישראל כבר הלך אצל כל העמים והציע להם לקבלה, וכל אחד מהם רק רצה לדעת מה כתוב בה.

לישמעאלים אמר: "לא תגנוב", והם סרבו לקבלה עליהם: לא, לא, זה לא בשבילנו... לנו יש חומרה מיוחדת שאיננו הולכים ארבע אמות בלי 'נטילת ידים', דהינו: בלי 'לסחוב' משהוולטולאיתו לעצמנו...

לבני עשיו אמר "לא תרצח", והם הגיבו: איך אפשר 'לא תרצח'? הלא הסבא קדישא שלנו קבל ברכה מיוחדת 'על חרבך תחיה', היעלה על הדעת שאנחנו נבטל את הצוואה...?! אי אפשר. אנחנו הולכים עם הסבא קדישא שלנו עד הסוף... וכך כל אומה ואומה, עד שנתנה לישראל שאמרו "נעשה ונשמע".

מדוע, אפוא, כעת נזכרים אמות העולם לטען 'מה פתאום ישראל לקחו את התורה'? הלא הם רצו - והם לא!?

ועוד, מוסיף ה"דברי אגדה" ושואל: מה עונה להם הקב"ה בתשובה שלהם, אין יחוס, לעומת עם ישראל שיש להם יחוס!?

ומתרץ באופן נפלא, שישנם שניסוגי פרנסה בעולם;

הסוג הראשון הוא פרנסה מקומית, כמו ניהול חנות מכולת. בדרך כלל אי אפשר להתעשר מפרנסה כזו, אולם יש בכך מעלה גדולה, שאין סכונים גדולים יותר מדי לצאת בעלי חוב - גם אם נתקלים בקשיים מסוימים מפעם לפעם, פותרים אותם בקלות על ידי הפסקת יבוא הסחורה הבעייתית.

הסוג השני, לעומת זאת, הוא ניהול עסקים חובקי עולם, כמו: נסיעה להודו ולסינגפור, והבאת סחורה למכירה. באופן זה נתן להתעשר עושר רב, משום שהסוחר שמייבא את הסחורה הוא קובע את מחירה,

פרשת במדבר

ואם יצליח במכירתה באפשרותו להרוויח סכום גדול. אולם בעסקים כאלו ישנו סכון גדול להפסדים עצומים, או על ידי סחורה שמתבררת כבלתי מבוקשת או על ידי טביעת האניה בדרך ואיבוד כל הסחורה במצולות ים, ועל ידי כך עלול הסוחר להפך בבת אחת לבעל חוב עצום.

מה, אם כן, סוג הפרנסה המומלץ - עסק קטן שבו הפרנסה מובטחת, אך אינה מביאה לעושר, או לקחת סכונים שיש בהם סכויים?

מרבית האנשים יעדיפו את האפשרות הראשונה. אבל יש אדם אחד שכדאי לו לקחת על עצמו סכונים - מי שאביו הוא עשיר גדול, משום שאף אם יקרה לו שיקלע להפסדים קשים, יוכל לבקש את עזרתו של אבא, ותמיד יוכל אבא לעזר... כלומר: הגב הכלכלי שמאחוריו מאפשר לו לקחת על עצמו את הסכונים הללו.

באמצעות דוגמא זו נוכל לישוב את הקושיות המתעוררות על דברי חז"ל:

באו אמות העולם ואמרו לקב"ה: "רבונו של עולם, אנחנו מסתפקים בשבע מצוות בני נח בלבד".

מדוע?

משום שאמנם רווח גדול לא יצא לנו מקיומן, והגן עדן שנקבל עליהן אינו משהו מיוחד, אבל סכונים גדולים גם כן אין כאן - שבע מצוות אינן עבודה קשה כל כך, הן רק שבעה דברים שצריך להזהר לא לעשות אותם, ובאפשרותנו לישון כל היום - וגם כך לעשות את מה שהטילו עלינו...

אך איננו מבינים מה פתאום עם ישראל כן לקחו על עצמם את הסכונים הללו? מה קרה להם?

אמת, על ידי כל המצוות הללו אפשר לצאת רבי עקיבא איגר, הרמב"ם, הרשב"א והריטב"א, אפשר גם להיות ה"חזון איש", אבל אם לא שומרים את כל מה שצריך, מדובר בסכון אדיר! ובשש מאות ושלוש עשרה מצוות יש הרבה מאד דברים שאפשר לא לשמור...

איך העזו בניי ישראל לקחת על עצמם דבר כזה?!

ענה להם הקב"ה: האם לכם יש ספרי יוחסין-? לכם אין, ואלו להם יש... להם יש אבות עשירים, הלא הם אברהם, יצחק ויעקב, וכשישאבא עשיר - אפשר לקחת סכונים... אם יהיו בעיות - אבא כבר יבוא לעזור...!

ואתה הפקד את הלויים על משכן העדות (א,ב)

ואתה הפקד את הלויים על משכן העדות בעיון המקראות נראה דנצטווה משה להפקיד את הלויים על משכן העדות קודם מניינם, וצ"ב מדוע הפסיק במניינם והפקידם על משכן העדות קודם שנצטווה למנותם. והש"ך כתב בטעם הדבר כי אילו היו נמנים בתחילה לאחר מנין בני ישראל היו באים לידי צער לנוכח מניינם המועט ביחס לבני ישראל, ולכך ציוה ה' תחילה שיפקידם על משכן העדות וכשיחזו במעלתם זו תנוח דעתם אף ממספרם המועט. אלא דעדיין צ"ב מה נחמה היא זו להיותם מועטין. ואשר נראה, דהרי טעם הדבר שהיו הלויים מועטים הוא משום שהם לא היו בשעבוד מצרים ולכך לא חלה עליהם ברכת ה' כן ירבה וכן יפרוץ, שהביאה את ישראל לפרות באופן לא טבעי, ואילו הם שלא היו בשעבוד פרו ורבו באופן טבעי, ולכך אין סיבה שיהיה להם עצב מכך.

פרשת במדבר

אלא טעם הדבר שלא מנאם תחילה, כיון שהיו הלווים סוג אחר מבני ישראל, שכן היו מופקדים על משכן העדות ותפקידם היה שונה מבני ישראל, ו'מנין' פירושו צירוף שמונים יחד את כל הנכללים בדבר, ובהיות שבט לוי שונה מיתר השבטים לכך הביא תחילה את הסיבה לכך שהם נבדלים בהיותם מופקדים על משכן העדות, ורק משום כך מנו אותם לבד כפי שנאמר לאחר מכן.

ובנסע המשכניורידו אתו הלוים ובחנת המשכניקימו אתו הלוים (א,נא)

רמז נפלא למד רבי משה מקוברין זצ"ל מן הפסוק שלפנינו בעניני עבודת האדםבעולמו, וכך אמר:

דרכו של עולם היא שנסיעה ונדודים ממקום למקום גורמים לאדם לירידה רוחנית, ואלו חניה במקום אחד גורמת לישוב הדעת ובעקבותיה מגיעה, בדרך כלל, עליה רוחנית.

רמז לדבר - ובנסע המשכן - יורידו אתו הלוים, ובחנת המשכן יקימו אותו.

בענין זה היה רבי נפתלי מרופשיץ זצ"ל אומר: בוא וראה, כאשר אדם פותח ב"אשרי יושבי ביתך" הוא מסים "תהלת ה' ידבר פי" ואלו כשמתחילים "אשרי תמימי דרך" (תהלים קי"ט) מסימים: "תעיתי כשה אבד...".

ואכן, לשמירה מיוחדת זקוק אדם אשר יוצא ומטלטל את עצמו בדרכים, ומעשה היה בחסיד אחד בפולניה שבא לפני רבו על מנת לקבל ברכת הדרך לפני נסיעתו לרגל עסקיו לברלין.

אמר לו הרבי: "כיון שתשהה בברלין מספר חדשים, בודאי לא יקשה עליך לקנות לי שם מקטרת שנהב המיוצרת בגרמניה".

שמח החסיד על שיזכה לגרום הנאה לרבו - ונסע לדרכו לשלום.

לאחר חדשים ספורים שב, ובדרכו נזכר להוותו כי שכח לגמרי מענין המקטרת. התעגם על נפשו, ואז עלה בדעתו רעיון - הוא מהר להכנס לחנות גדולה, ולאחר חפוש אחדים מצא את אשר בקש - מקטרת שנהב המיוצרת מגרמניה.

הוא נכנס אל האדמו"ר והגיש לו את המקטרת בשמחה, אולם למרבה הכלימה הפך הרבי את המתנה ומצא פתקית מביכה: MADE IN GERMANY (מיצר בגרמניה).

הניח הרבי מבט שואל על פני החסיד, והלה, שלא מצא כל דרך אחרת, החליט לומר את האמת: אמנם שכחתי לקנות בגרמניה את המקטרת, אבל זוממש אותה מקטרת!

"וכי חושב אתה שאני זקוק למקטרת משנהב ודוקא מגרמניה - " החזיר לו הרבי בשאלה - "כל מהשרציתי היה שגם בהיותך בברלין המנוכרת והרחוקה כל כך מהווי בית המדרש, תזכור את הרבי שלך ואת משנת חיך, את החסידים ואת התפלה, וכך תשמר יותר מן הקלקול המצוי בטלטולי הדרכים!"

איש על דגלו באותות לבית אבותם יחנו בני ישראל מנגד סביב לאוהל מועד יחנו (ב,ב)

פרשת במדבר

הנה בתחילת פרשת במדבר נצטוו בניי למנות את כל זכר מבן כ' שנה, ונתבאר בתורה בפרוט כל שבט ושבט למנינו, ואח"ז נצטוו בסדרי חנייתם איש על דגלו באותות, ונתחלקו לד' מחנות, ובזה חזרה התורה ופירטה מנין כל שבט ושבט וגם צירוף המנין של כל מחנה, והוא תימה אחרי שכבר נתבאר מנינם לעיל מינה, אמאי הוצרכה התורה לחזור שנית על מנינם, ועמד ע"ז הרמב"ן (פס' ד') וכ' דהטעם הוא להודיע שמימי המנין ועד שנתקנו המחנות וחנו כן לדגליהם וכן נסעו לא נפקד מהם איש, וזה מעשה נס שיהיו עשרים יום שלא ימות אחד מכל העם הגדול הזה.

וצ"ב אמאי הוצרכו לנס זה, ומה טיבו שבהני עשרים יום לא מת אחד מהם,

והנה מש"כ הרמב"ן שהי' עשרים יום, לא נזכר כן כלל בפרשה זו, ודבריו הוא מכח הא דבפר' בהעלותך נצטוו בעשרים לחודש השני במסע הראשון, אך קשה דמנלי' דהמחנות נתקנו רק אז, והא חנייתם הי' לכאורה כתיקון המחנות עוד לפני כן, ובזה הוא שחזרה התורה על מנינם, עוד יל"ע אמאי הוצרכה התורה לכתוב סכום כל מחנה שהוא ג' שבטים, דאטו לא הוה ידעין כן בעצמו.

והנראה בכל זה, דהנה הא קיי"ל דאיסתכל הקב"ה באורייתא וברא עלמא, והתורה ובתוכה מנין השבטים נכתבו לפני בריאת העולם, וא"כ אין המנין בא להורות לנו כמה היו בכל שבט?

אלא דכך נקבע מעיקרא שיהא כן מנין כל שבט, והא דהי' שבט ראובן כו"כ הוא משום שכך נקבע בתורה לפני בריאת העולם, וא"כ נבין מזה שמהותו של כל שבט תלוי במנינו המסוים דאל"כ מה הענין לקבוע מנין מסוים לכל שבט, וא"כ בעינן שבתחילת תיקון המחנות יהא כל שבט וכל מחנה במנינו המסוים. והמסע הראשון שנסעו בעשרים לחודש השני הוא חלק מתיקון המחנות, וכמו שנא' כאשר יחנו כן יסעו.

ולכן הוצרך שגם אז יהא אותו מנין, ולכן הוזקקו לנס שלא ימות א' מהם במשך העשרים יום, ולכן הזכירה התורה בנפרד סכום מנין של כל מחנה, להורות לנו שכמו שמציאותו ומהותו של כל שבט הוא במנינו המסוים, כ"ה ענינו של כל מחנה.

שו"ר דברמב"ן (פסוק ד) מבואר דהמנין האמור בדגלים אינו מכח שחזרו ומנו אותם ומצאו שכן הוא, אלא כל זה הוא מצווי השי"ת שיהיו כן במנינם. ומבואר ממש כדברינו.

והנה יל"ע בדברי הרמב"ן, דאף שבמשך כ' ימים אלו לא מתו כלל, מ"מ הא מסתמא בימים אלו נולדו כמה וכמה תינוקות לפני עשרים שנה, ועתה נעשו יוצאי צבא. וכך יש לתמוה אודות אלו שנעשו בני ששים בתקופה זו. (וממש כעין זה כ' הרמב"ן עצמו בר"פ כי תשא) ושמא עפימשנ"ת לעיל יש לומר, דבעינן שיהיו אותם אנשים להגדרת המחנה, ולכן אין להביא בחשבון אותם שנולדו ביני לביני ומאידך יש להביא בחשבון אף אלו שנעשו בני ששים בתקופה זו.

הנה בכל השבטים מצינו שהמנין מסתכם במאות שלמים (חוץ משבט גד שהם חמשה וארבעים אלף ושש מאות וחמשים), ובודאי לאו מקרה הוא, וצ"ב ענין זה. גם יל"ע דמנין הבכורות מסתכם ביחידים. (22273)

ונראה בזה נכון עפימשנ"ת בדברינו לעיל דשלימות של כל שבט הוא במנינו שנכתב בתוה"ק עוד לפני ברה"ע, וכפה"נ שלימות הוא דוקא בסכומים מלאים, ובשבט לוי מצינו שמסתכם באלפים שלמים (שנים ועשרים אלף) ויל"פ כיון שהוא ביתר חשיבות משלימות משאר השבטים, אך מנין הבכורות אינו בתורת שבט וכיוצ"ב אלא בתורת יחידים, ולכן אינו בסכום שמבטא שלימות. וע"ע בס"פ במדבר, ובר"פ נשא שמנין משפחות הלויים אף הוא יש בו מידה מסוימת של שלימות והיינו בסכומים של עשרות.

פרשת במדבר

ואכתי צ"ב אמאי נשתנה בזה שבט גד משאר השבטים.

והנה בפרדר"א (פל"ט) וכשבאו לגבול מצרים נתייחסו כל הזכרים (וזה דלא כרש"י שאף יוכבד נמנתה עמהם. וע"ע ברמב"ן, דא"כ אמאי לא נמנו שאר הנשים) ששים ושש, ויוסף ושני בניו הרי שבעים חסר אחת, וכתוב (דברים י, כב) בשבעים נפש ירדו אבותיך מצרימה, מה עשה הקב"ה נכנס כביכול עמהם לקיים מה שנא' אנכי ארד עמך מצרימה.

ומבאר דהא דהכניס הקב"ה עצמו כביכול עמהם, הוא משום דהכי כתיב בתוה"ק בשבעים נפש וכו', ובפשטות הוא להיפך, דכיון דנכנס הקב"ה עמהם לכן היו ע' נפש. ומבואר בזה דכיון דקיי"ל דהתורה קדמה לבריאת העולם, ומעיקרא כך נקבע בתוה"ק - שהיא התשתית לכל מה שיהי' לנצח נצחים, שבשבעים נפש ירדו למצרים, לכן כביכול הוצרך קוב"ה להצטרף עמהם. ואמנם עצם מה שכך עלתה במחשבה לפניו לכתחילה להכתיב בתוה"ק, הוא על מנת לקיים הענין של ואנכי ארד עמך מצרימה.

איש על דגלו באתת לבית אבתם יחנו בני ישראל מנגד סביב לאהל מועד יחנו (ב,ב)

מדוע חוזר הכתוב בסוף הפסוק על תיבת 'יחנו' הנראית, לכאורה, מיתרת?

ה"הרי בשמים" אומר על כך, כי בעבודת ה' הכלל הוא שכל שאדם מרגיש שהוא יותר רחוק, הוא קרוב יותר, ואלו כאשר אדם מרגיש קרוב לעבודה, והוא חש כי מצבו הרוחני טוב, הוא מוכיח על רחוקו, כמאמר הכתוב (ירמיה לא, ב): "מרחוק ה' נראה לי".

דברים דומים אמר הרבי מגור ל"חפץ חיים", כאשר נפגשו בכנסיה הגדולה הראשונה. בפגישה זו שאל ה"חפץ חיים" את הרבי אודות הכתוב בפרשת ראה (דברים יג, ה): "אחרי ה' אלקיכם תלכו".

רש"י מפרש שכל 'אחרי' הוא מופלג ורחוק - הקשה ה"חפץ חיים" - אם כן, מהי כוונת הפסוק "אחרי ה'... תלכו", וכי בהליכה רחוקה עסקינן?

אכן כן - השיב לו האדמו"ר - משום שכל שיהודי מרגיש שהוא רחוק, כך הוא יותר קרוב...

כיוצא בכך באר ה"בעל שם טוב" הקדוש את הפסוק בתהלים (קיח, יט-כ): "פתחו לי שערי צדק אבא בם... זה השער לה' צדיקים יבאו בו" - עומד לו יהודי ומבקש להכנס בשערי השכינה, ואין הוא יודע איפה השער, ומשיבים לו: "זה השער לה'" - עבדה זו, שאתה מרגיש עוד בחוץ ורחוק מעבודת ה', היא גופא השער לה', אשר צדיקים יבואו בו.

זהו שנאמר בפסוק שלפנינו - מסים ה"הרי בשמים" - "איש על דגלו באתת לבית אבתם יחנו בני ישראל", וכל זמן שיחוש עצמם "מנגד", כלומר: רחוקים מן הקב"ה, זהו האות לכך ש"סביב לאהלמועד יחנו", שהם קרובים עד מאד לאביהם שבשמים.

דגל מחנה יהודה (ב,ג)

לפרשת במדבר:

שכשישראל חונים היו במדבר הם היו חונים סביב למשכן העדות במתכונת מסודרת של ארבעה דגלים,

פרשת במדבר

אחד לכל רוח כאשר לכל שלושה שבטים בכל אחד הרוחות השמים, דגל אחד שמוביל. כך שדגל מחנה יהודה מזרחה, דגל מחנה ראובן תימנה, דגל מחנה אפרים מערבה, ודגל מחנה דן צפונה. המעיין יראה שהתורה הקדושה מקציבה בפרשתינו לכל דגל מהארבעה, שבעה פסוקים והינם מקבילים לכל הארבעה. אך אם נביט לעומק הפשט נגלה שיש & בכל קבוצת רוחב של ארבעה הפסוקים אחד שהוא יוצא דופן. ואין כוונתנו לשינוי שמות השבטים או למניין הנפשות שבכל שבט, אלא שכוונתנו לשינויי לשון בפסוק.

נקדים ונאמר שלדגל מחנה יהודה התורה נותנת ארבעה שינויים ואילו לשלושת הדגלים הנוספים שינוי אחד לכל אחד. כך שיש שבעה שינויים. ולהלן השינויים:

"בסדרה הראשונה" והחונים קדמה מזרחה דגל מחנה יהודה לצבאותם העניין הוא מיקומו של הדגל, אצל יהודה מקדימים את הצד, דהיינו קדמה מזרחה ואח"כ דגל מחנה יהודה, לעומת ראובן "דגל מחנה ראובן ואח"כ תימנה", דגל מחנה אפרים לצבאותם ואח"כ ימה, דגל מחנה דן ואח"כ צפונה". השינוי כאן הוא אצל דגל מחנה יהודה.

בסדרה השניה. וצבאו ופקודיהם - וצבאו ופקודיו, וצבאו ופקודיהם, וצבאו ופקודיהם. השינוי כעת אצל דגל מחנה ראובן.

בסדרה השלישית- והחונים עליו מטה אשר, והחונים עליו מטה שמעון, ועליו מטה מנשה, והחונים עליו מטה אשר. השינוי כאן הוא אצל דגל מחנה אפרים.

בסדרה הרביעית- וצבאו ופקודיו, וצבאו ופקודיהם, וצבאו ופקודיהם, וצבאו ופקודיהם. השינוי שוב אצל דגל מחנה יהודה.

בסדרה החמישית-? &מטה זבולון, ומטה גד, ומטה בנימין, ומטה נפתלי. גם כאן השינוי אצל דגל מחנה יהודה.

בסדרה השישית- וצבאו ופקודיו, וצבאו ופקודיהם, וצבאו ופקודיהם, וצבאו ופקודיהם. והשינוי הרביעי שוב אצל דגל מחנה יהודה.

בסדרה השביעית- ראשונה יסעו, ושניים יסעו, ושלישים יסעו, לאחרונה יסעו לדגליהם. והשינוי כאן בסוף אצל דגל מחנה & דן.

נמצא שיהודה מקבל שינוי ב'4' 1'. 6' 5' וראובן ב'2' ואפרים ב'3' ודן ב'7' ושאלתנו היא אם כן היש בשינויים הללו הגיון ואם כן מה הוא? אולי לא נדע, אך הפרשנים מתייחסים לחלק מן השינויים, אך על פניו נראה שהתורה נתנה תוקף עצום לדגל מחנה יהודה. בנותנה לו ליהודה ארבעה מתוך השבעה שינויים. & יהודה אם ניתן לומר הוא השבט ממנו בעתיד תצא המלוכה בישראל והראיה לכך שכבר במדבר בתחילת התהוותו של עם ישראל הוא השבט הנוסע ראשונה, עם ישראל מקבל אותו כמלך, ראשון לכל המסעות. & נוסע הוא בראשונה לארץ ישראל יחד עם כל העם כדוגמת מלך היוצא בראש הצבא.

כאשר יחנו כן יסעו (ביז)

כאשר יחנו כן יסעו כקורה או כתיבה?

"כאשר יחנו כן יסעו" בספרי והמדרש על הפסוק & גם מובא גם ברש"י שכשעם ישראל היו במדבר הם חנו וגם נסעו, נמצא שנסיעתם הייתה כחנייתם ויש שני פירושים איך ובאיזה צורה נעו האם כקורה מלבנית או שמא כתיבה מרובעת. האם חנו כתיבה ונסעו כקורה או גם נסעו כתיבה? זו השאלה.

במדבר פרק ט פסוק יח: על פי יהוה יסעו בני ישראל ועל פי יהוה יחנו כל ימי אשר ישכן הענן על המשכן יחנו:

רש"י- על פי ה' יסעו. שינוי במלאכת המשכן, כיון שהיו ישראל נוסעים, היה עמוד הענן מתקפל ונמשך על

פרשת במדבר

גבי בני יהודה כמין קורה, תקעו והריעו ותקעו, ולא היה מהלך עד שמשא אומר קומה ה', ונסע דגל מחנה יהודה. זו (ר) בספרי (פד): ועל פי ה' יחנו. כיון שהיו ישראל חונים, עמוד הענן מתמר ועולה ונמשך על גבי בני יהודה כמין סוכה, ולא היה נפרש עד שמשא אומר שובה ה' רבבות אלפי ישראל, הוי אומר על פי ה' וביד משה: (רש"י)

מדרש פרשת במדבר- וכך היו מהלכין על גביהם, וכמין קורה יוצאה מתוך הענן, שהיו יודעין לאיזה רוח הם יוצאין. כך היה מסע כל דגל ודגל. גמרו להלוך עד היכן שהוא רוצה שיחנו, אותו הענן שהיה נראה כמין קורה, היה כנוסע (ב)עצמו, והם יודעין שבאותו מקום הם חונים.

מובא בירושלמי מסכת עירובין דף לג' כך: כיצד היו ישראל מהלכין במדבר רבי חמא בר חנינה ורבי הושעיה חד אמר כתיבה וחרנה אמר כקורה מאן דמר כתיבה (שם) כאשר יחנו כן יסעו מאן דמר כקורה (במדבר י) מאסף לכל המחנות לצבאותם. & מאן דמר כקורה ומה מקיים כתיבה כאשר יחנו כן יסעו מה בחנייתן על פי הדיבור אף בנסיעתן על פי הדיבור ומאן דמר כתיבה מה מקיים כקורה מאסף לכל המחנות לצבאותם לפי שהיה שבטו של דן מרובה באוכלוסין היה נוסע באחרונה.

מכיוון שאין במדרש הזה הכרע בנושא אנו רוצים לבוא & ולטעון ששתי הדעות צודקות.

היבטים נוספים לקורה ולתיבה.

קורה בתנועה- מסכת בבא קמא פרק ג משנה ה' כתוב: & זה בא בחביתו, וזה בא בקורתו, נשברה כדו של זה בקורתו של זה--פטור, שלזה רשות להלך ולזה רשות להלך. & היה בעל הקורה ראשון, ובעל החבית אחרון--נשברה חבית בקורה, פטור; אם עמד בעל הקורה, חייב; אם אמר לו לבעל החבית, עמוד--פטור. & היה בעל החבית ראשון, ובעל הקורה אחרון--נשברה חבית בקורה, חייב; אם עמד בעל החבית, פטור; אם אמר לבעל הקורה, עמוד--חייב. &

קורה בטהרה- למדנו במסכת כלים פרק טו 'א' וכך כתוב: & כלי עץ, כלי עור, כלי עצם, וכלי זכוכית--פשוטיהן, טהורין; ומקבליהן, טמאין. & נשברו, טהרו; חזר ועשה מהן כלים, מקבלין טומאה מכאן ולהבא. & השידה, והתיבה, והמגדל, כוורת הקש, וכוורת הקנים, ובור ספינה אלכסנדריה--שיש להן שוליים, והן מחזיקין ארבעים סאה בלח, שהן כוריים ביבש--הרי אלו טהורין.

קורה במבוי- למדנו במסכת עירובין פרק א משנה ב'- הכשר מבוי, בית שמאי אומרים, לחי וקורה, ובית הלל אומרים, לחי או קורה. רבי אליעזר אומר, לחיין. משום רבי ישמעאל אמר תלמיד אחד לפני רבי עקיבא, לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על מבוי שהוא פחות מארבע אמות, שהוא [נתר] או בלחי או בקורה, על מה נחלקו, על רחב מארבע אמות ועד עשר, שבית שמאי אומרים, לחי וקורה, ובית הלל אומרים, או לחי או קורה. אמר רבי עקיבא, על זה ועל זה נחלקו.

קורה מופיעה באלמנטים של מבוי היא עושה את צורה הפתח היא נמצאת למעלה גם בנושא היזק של אדם ההולך עם קורה ונעמד לכתף ושברה הקורה את & כד היין של חבירו. עוד יש ואפשר לקטלג את הקורה כפשוטי כלי עץ שלא מקבילים טומאה. היא גם למעלה במעמד של משפיע. קורות הבית. בצל קורת.

במדרש פרשת מסעי כתוב כך: כצאן מהו. מה הצאן אין מכניסין אותן לצל הקורה, אף ישראל כל זמן שהיו במדבר לא נכנסו לצל הקורה ארבעים שנה. מה הצאן אין כונסין להם אוצרות אלא רועה במדבר, כך ישראל ארבעים שנה שהיו במדבר נזונו בלא אוצרות. ומה הצאן כל מקום שהרועה מנהיגה היא נמשכת אחריו, כך ישראל כל מקום שהיו משה ואהרן מסייעין אותם, נוסעין אחריהם, שנאמר, אלה מסעי בני

פרשת במדבר

ישראל. לקיים מה שנאמר, נחית כצאן עמך ביד משה ואהרן:

תיבה בהלכות שבת- במסכת & שבת פרק טז משנה & ה' - & רבי שמעון בן ננס אומר, פורסין עור של גדי על גבי שידה תיבה ומגדל שאחז בהן האור, מפני שהוא מחרך. &

במסכת תענית-פרק ב, & סדר תעניות כיצד: & מוציין את התיבה לרחובה של עיר; ונותנין אפר מקלה על גבי התיבה, ב, & עמדו בתפילה--מורידין לפני התיבה זקן ורגיל, ויש לו בנים, וביתו ריקן, כדי שיהא ליבו שלם בתפילה;

תיבה- היא כלי גדול וכבד המונח בקרקע ובשל כך אינו מקבל טומאה והוא גם נחשב לכלי קיבול ענק.

מסתבר שיש כאן בקורה, ובתיבה, אלמנטים של נייחות וניידות ככתוב "כאשר יחנו כן יסעו", גם עניין של אין אפשרות של כל טומאה, כי עם ישראל בעצם יצירתו ובשורשו אינו יכול בכלל לקבל טומאה אמנם יהודי/ה באופן אישי פרטי כן, אך 'כלל ישראל' קדוש הוא ואין בו כל טומאה.

ואלה תולדות אהרן ומשה ביום דיבר ה' את משה בהר סיני (ג,א)

ואלה תולדות אהרן ומשה ביום דיבר ה' את משה בהר סיני

'ואלה תולדות אהרן ומשה' ואינו מזכיר אלא בני אהרן, ונקראו תולדות משה לפי שלימדן תורה, מלמד שכל המלמד את בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו. ביום דיבר ה' את משה נעשו אלו התולדות שלו שלמדן מה שלמד מפי הגבורה. (רש"י).

ולכאורה מאי נ"מ לנו בזה שביום זה דוקא לימדן תורה, ולא יזה צורך השמיעה לנו זאת התורה. ונראה, דבנוהג שבעולם כל עמל אדם לפיהו, ואינו נותן לאחרים לעמלו ורק לבניו נותן. ולכן המלמד את בן חבירו תורה, שנותן מעמלו לאחרים נחשב כאילו ילדו. לכך הדגישה התורה את עמלו של משה רבנו, שאפי' ביום זה שדיבר ה' את משה לימד את בני אהרן תורה, לפיכך נחשב בניו כיון שלא הקפיד על עמלו.

ואלה תולדות אהרן ומשה ביום דיבר ה' את משה בהר סיני (ג,א)

ואלה תולדות אהרן ומשה ביום דיבר ה' את משה בהר סיני

'ואלה תולדות אהרן ומשה' ואינו מזכיר אלא בני אהרן ונקראו תולדות משה לפי שלמדן תורה, מלמד שכל המלמד את בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו. (רש"י).

ולכאורה מדוע דוקא בני אהרן נקראו תולדות משה והלא כל ישראל למדו אצלו תורה, וא"כ צריכים כל ישראל להחשב לתולדותיו.

וי"ל, דהתורה ביקשה בזה לומר דאף בני אהרן נקראו תולדות משה וכ"ש שאר ישראל, והיינו משום שהיה מקום לומר דבני אהרן אף שלמדו תורה מפי משה, בכ"ז לא נקראו תולדותיו דהא מבואר בגמ' (ב"מ לג, א) דאבידת רבו קודמת לאבית אביו, ומ"מ פסק הרמ"א (שו"ע יור"ד סי' רמב סל"ד) דאם אביו חכם אביו קודם לרבו.

משום כך היה מקום לומר דכיון דאף אהרן לימד את בניו תורה כדאיתא בגמ' (עירובין נד, ב) א"כ צריכים הם להקדים את כבוד אביהם למשה רבנו.

לפיכך הדגישה התורה, דאף בני אהרן חייבים בכבודו של משה, משום ד'ביום דיבר ה' את משה בהר

פרשת במדבר

סיני', דהדיבור נתייחד למשה רבנו בלבד, ואילו חכמתו של אהרן ממשה היא לפיכך חייבים הם להקדים את כבודו של משה.

ועוד יש לבאר, דהנה הלכה היא (שו"ע יו"ד רמ"ד, ל"ד) היו אביו ורבו בבית השבי פודה את רבו ואח"כ את אביו, ואם היה אביו ת"ח פודה את אביו ואח"כ את רבו, וברמ"א ואע"פ שאינו שקול בחכמה כרבו. והנה יש לדון באופן שאביו היה גם תלמידו של רבו אם חכמת אביו עומדת לו שיקדים בנו אותו לרבו, ונראה לומר דהנה איתא (עירובין נד, ב) ת"ר כיצד סדר משנה, משה למד מפי הגבורה נכנס אהרן ושנה לו משה פירקו נסתלק אהרן וכו' נכנסו בניו ושנה להן משה פירקו וכו' נסתלק משה ושנה להן אהרן פירקו וכו' ע"ש. ומבואר שאף שהיה עיקר לימודם של בני אהרן מפי משה מ"מ גם אהרן היה רבם ואף שלא היה רבם מובהק, וי"ל דלכך צריך לחדש הא דכל המלמד בן חבירו תורה כאילו ילדו דוקא בבני אהרן דהו"א לומר שלא יהיו חייבים בכבוד משה כשיש לפניהם כבוד אהרן אביהם שהוא גם חכם שלימדם, ולזה קמ"ל הכא דלא מיבעיא כל ישראל דהו"ו תלמידי משה והו"ו כאילו ילדם אלא אף בני אהרן במקום משה ואהרן נקראים תולדות משה וחייבין להקדים בכבודו וכדמפרש ואזיל קרא ביום דבר ה' את משה בהר סיני, דכיון שהדיבור היה למשה והוא היה מלמד את אהרן אביהם ולכן אף דאביהם חכם משה רבם קודם, ומעתה י"ל שאם היה גם אביו תלמידו של אותו רב אין חכמתו שלו עומדת לו שיקדימו הבן אלא יקדים לפדות את רבו שהרי שניהם תלמידיו וחייבים בכבודו.

יכהן אלעזר ואיתמר על פני אהרן אביהם (ג,ד)

יכהן אלעזר ואיתמר על פני אהרן אביהם

ויש לדקדק אמאי נקט יכהן בלשון יחיד דהא קאי על אלעזר ואיתמר. ונראה עפ"מ דאיתא (יומא יב, ב) כהן גדול שאירע בו פסול ומינו אחר תחתיו, אחר שיעבור הפסול חוזר לעבודתו, אולם זה שמינו תחתיו ס"ל לרבי יוסי (והכי קי"ל) דאינו חוזר לא לכהונה גדולה ולא להדיוט, לכ"ג משום איבה דכ"ג שנתמנה הוא תחתיו. ולהדיוט משום דמעלין בקודש ואין מורדין. ובהמשך שם ומודה רבי יוסי שאם מת ראשון חוזר שני זה לכ"ג ע"ש, ומעתה הנה אם נטמא אהרן אזי אלעזר מצי לכהן תחתיו רק פעם אחת ותו לא וכן איתמר אם אלעזר נטמא ג"כ יכול לכהן תחת אביו רק פ"א, וזהו דנקט יכהן בלשון יחיד דכיון שעל פני אהרן אביהם מצו לכהן כ"א רק פ"א נקט כן, אכן כאשר מת אהרן שב ונתמנה אלעזר תחתיו וכדמודה רבי יוסי שאם מת ראשון חוזר שני.

אני הנה לקחתי את הלויים מתוך בני ישראל תחת כל בכור (ג,יב)

אני הנה לקחתי את הלויים מתוך בני ישראל תחת כל בכור

וברש"י מתוך וכו' לפי שהיתה העבודה בבכורות, וכשחטאו בעגל נפסלו, והלויים שלא עבדו עבודה זרה נבחרו תחתיהם, ע"כ. הנה כתב שהבכורות שמשו עד מעשה העגל, אמנם (בזבחים קטו, ב) פליגי בהא תנאי, דלר"י בן קרחה שמשו עד שהוקם המשכן ולרבי עד סיני וצ"ע דרש"י לא אמר כאחד משניהם. ונראה עפ"מ ש"כ בחזון איש (או"ח סדר מתן תורה סקכ"ה אות ז') דשני בחירות היה בבכורים, האחד שנתקדשו לעבודה עד הקמת המשכן דהא בארבעים יום הראשונים כבר נצטווה משה לקדש את אהרן ובניו לעבודה, והשני שנבחרו לעשות עבודת הלויים בשיר ובמשא בעת הקמת המשכן, ובחטא העגל נפסלו לזה ע"ש, ולפ"ז י"ל דפלוגת ריב"ק ורבי קאי גבי בחירת הבכורים לכהונה ורש"י איירי בבחירתם ללויה אשר לזה באמת נבחרו לעולם ובחטא העגל נפסלו. ונראה עוד, דלהלן (פסוק מה) הביא באוה"ח ממדרש דעתידה עבודה שתחזור לבכורות. ולפי מש"נ יחזרו

פרשת במדבר

רק לעבודת הלויים שמעיקרא נבחרו לזאת לעולם אך לא לעבודת הכהונה שמעיקרא נבחרו רק לשעה.

...כל פקודי המחנות לצבאותם שש מאות אלף ושלושת אלפים וחמש מאות (ג,לב)

הנה ברגיל ביום של האדם יש 12 שעות אור ביממה, כ- 365.25 ימים בשנה ותוחלת החיים המשוערת על פי תהילים (צ') ימי שנותינו בהם שבעים שנה הרי סך הכל $12 \times 365.25 \times 70 = 306810$ כערך מניין הפקודים שמנו בספר במדבר שנקרא בערך ס' ריבוא הרי שלכל שעה משעות האור בחייו של היהודי יש כבחינתה אחד מה-60 ריבוא של דור דעה, דור המדבר שעומד כנגדה לאורך כל ה-70 שנה של חיי האדם ועל ידי החיים הרגילים של האדם וכל מעשיו בשעות האלו מתתקן דור המדבר ומשתלם שלמות חייו של האדם על פי דור יוצאי מצריים

כל פקודי הלויים אשר פקד משה ואהרן (ג,לט)

כל פקודי הלויים אשר פקד משה ואהרן

וברש"י נקוד על ואהרן לומר שלא היה נמנה במנין הלויים ע"כ. והנה מצינו דשאני מנין ישראל ממנין שבט לוי, דישראל נמנו מבן עשרים שנה ושבטי לוי מבן חודש, אך לכאורה נמנו עד שישים שנה דבישראל להדיא כתיב ולא נתבאר שאין כן בלויים, וצ"ע דא"כ פשיטא שלא נמנה אהרן במנין הלויים שהרי היה אז כבן פ"ג שנה.

אמנם נראה דהנה שנינו (ב"ב קכא, ב) אחיה השילוני ראה את עמרם, ופריך והיא כתיב ולא נותר מהם איש כי אם כלב בן יפונה והושע וגו' אמר רב המנונא לא נגזרה גזירה על שבטו של לוי דכתיב במדבר הזה יפלו פגריכם וכל פקודיכם לכל מספרכם, מבן עשרים שנה וגו' יצא שבטו של לוי שפקודיו מבן שלשים ע"ש, ויל"ע דלמסקנא שם יליף מדכתיב לכל מספרכם שלא נגזרה גזירה על יותר מבני ס', וא"כ למאי בעי לטעמא דלא נגזרה גזירה על שבט לוי ליישב הא דאחיה עלה מן המדבר אף דכתיב ולא נותר איש, והא ביציאת מצרים היה אחיה בן נ"ו שנה (עי' רשב"ם שם), וממילא דבעת המנין היה למעלה מס' ושפיר לא היה בעונש דור המדבר כיון שלא נמנה, ונראה מוכרח דשבט לוי נמנו באמת גם בלמעלה מס', וגם בזה שאני לוי מישראל ולכן נקוד על אהרן לומר שלא נמנה עם הלויים ואף דבלוי נמנו למעלה מס' ג"כ.

כל פקודי הלויים אשר פקד משה ואהרן (ג,לט)

כל פקודי הלויים אשר פקד משה ואהרן

וברש"י נקוד על ואהרן לומר שלא היה נמנה במנין הלויים ע"כ. והנה מצינו דשאני מנין ישראל ממנין שבט לוי, דישראל נמנו מבן עשרים שנה ושבטי לוי מבן חודש, אך לכאורה נמנו עד שישים שנה דבישראל להדיא כתיב ולא נתבאר שאין כן בלויים, וצ"ע דא"כ פשיטא שלא נמנה אהרן במנין הלויים שהרי היה אז כבן פ"ג שנה.

וי"ל עפמ"ש"כ בגליוני הש"ס (למהר"י ענגיל בשם מהר"א ששון) לחדש הא דאיתא אין בי"ד של מעלה מענישין בפחות מכ' שנה, ור"ל דגבי גר כיון שגר שנתגייר כקטן שנולד דמי הרי שמונין שניו מיום נתגייר

פרשת במדבר

גם לגבי עונשין דבי"ד של מעלה עכ"ד, והנה בעת מתן תורה היו ישראל כגרים וכקטן שנולד דמו (עי' מהר"ל בגור אריה פי"א פ"י ועוד) וכיון שכן גם לאהרן אין נמנים השנים שקודם מ"ת ושפיר יכול היה אהרן לימנות עמהם דשניו משעת מ"ת לא היו עדיין שישים.

וכילה אהרן ובניו לכסות את הקודש וגו' ואחרי כן יבאו בני קהת לשאת ולא יגעו אל הקדש ומתו (ד,טו)

וכילה אהרן ובניו לכסות את הקודש וגו' ואחרי כן יבאו בני קהת לשאת ולא יגעו אל הקדש ומתו

מלישנא דקרא משמע שחייבים אנגיעה גרידא, אמנם בספרי (זוטא, קרח ג) איתא בזה"ל, אך אל כלי הקדש ואל המזבח לא יקרבו, יכול אם נגעו יהיו חייבין, אמרת אך משום עבודת זר הן חייבין, אין חייבין משום מגע, ע"כ. וכ"כ הרמב"ם בסהמ"צ (ל"ת ע"ב), ובפ"ג מהל' כלי המקדש כתב דאפילו אזהרה ליכא אנגיעה, וצ"ע מלישנא דקרא דלהדיא איסור נגיעה.

ונראה ע"פ מה דאיתא במד"ר (ו, ה) שכל משא בני קהת וכל עבודתם היו נותנים להם אהרן ובניו, שהם לא היו רשאים ליגע בארון ובכל הכלים עד שאהרן ובניו היו מכסים אותם כמה דתימא וכלה אהרן ובניו לכסות וגו' ואחרי כן יבאו בני קהת לשאת, ע"כ. והנה ברמב"ן (פסוק כ) הביא דברי ראב"ע וז"ל והנה הלויים מוזהרים שלא יגעו אל ארון הקדש ומתו רק בבדים ישאוהו, ע"כ. ומדבריו יש ללמוד דהאיסור קאי על נגיעה של משא ולא מנגיעה בעלמא, ונראה דזהו ביאור דברי המדרש שלא היו רשאים ליגע עד שאהרן וכו' והיינו שאסורים לעשות עבודתם לישא הארון כל זמן שאהרן ובניו לא עשו עבודתם לכסות הארון, וכדכתיב וכלה אהרן וגו' ואחרי כן יבאו בני קהת, דאחר גמר עבודת אהרן יבאו בני קהת לעבודתם, אך בנגיעה בעלמא אין מבואר כל איסור, וא"ש דברי הספרי.

בני מררי למשפחותם לבית אבותם תפקוד אותם (ד,כט)

בני מררי למשפחותם לבית אבותם תפקוד אותם

הנה הא דכפל למשפחותם לבית אבותם, לכאורה י"ל ויפ"מ דקי"ל (ב"ק קט, ב) משפחת אב קרויה משפחה וזהו למשפחותם דוקא לבית אבותם, אלא דזה אינו, דלהלן בבני גרשון כתיב (פסוק לח) למשפחותם ולבית אבותם, עם ו' החיבור ויש במשמעות ששני דברים נפרדים הם, ועוד דלעיל (ג, טו) בראשית מנין הלויים הקדים לבית אבותם למשפחותם ואי ר"ל דמשפחת אב וכו' ע"כ צ"ל מקודם למשפחותם, ועכ"פ צ"ב הא דכפל למשפחותם ולבית אבותם.

ונראה לומר, עפמ"ש"כ רש"י עה"פ (ויקרא ז, ט) לכהן המקריב אתה לו תהיה, יכול לו לבדו ת"ל לכל בני אהרן תהיה, יכול לכולן ת"ל לכהן המקריב, הא כיצד, לביתת אב של אותו יום שמקריבין אותה, ע"כ. וחזין דמלבד מה שנחלקו למשפחותם עוד נחלקו בתוך זה לבתי אבות, ונפק"מ לזכייית הקדשים מידי יום ביומו לאותו בית אב (ועי' ברמב"ם דגבי הלויים ג"כ נסתלקו משמרות לבתי אב ע"ש רק דאין בידנו נפק"מ להלכה בזה) ואשר לכן נקט הכתוב לפקוד אותם מלבד למשפחותם גם לבית אבותם, דמנין נוסף הוא על מנין המשפחה.

פרשת במדבר